

Els Opuscles del CREI

núm. **2**

desembre 97

Reduir l'atur: a qualsevol preu?

Fabrizio Zilibotti

CENTRE DE RECERCA
EN ECONOMIA INTERNACIONAL
GENERALITAT DE CATALUNYA
I UNIVERSITAT POMPEU FABRA

El Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI) és una institució de recerca constituïda com a consorci integrat per la Universitat Pompeu Fabra i la Generalitat de Catalunya. La seva seu és al campus de la Universitat Pompeu Fabra, a Barcelona.

El CREI va ser endegat al mes de novembre de 1993. Fou el resultat de la combinació de dos impulsos: d'una banda, de l'evolució actual de l'economia internacional i europea, que ha plantejat nous reptes i ha creat un entorn completament inèdit per a regions econòmicament dinàmiques com ara Catalunya; i, en segon lloc, dels darrers desenvolupaments en teoria econòmica, que han revitalitzat camps fins ara molt segmentats com l'economia internacional, l'economia regional, la teoria de l'equilibri general, la teoria dels jocs d'estratègia, la teoria del creixement, l'economia del desenvolupament, la macroeconomia de les economies obertes o les finances internacionals.

Els Opuscles del Crei volen ser els instruments de difusió de la recerca del CREI en l'àmbit no acadèmic. Cada opuscle recull, per un públic general, les conclusions i observacions de treballs publicats, o en vies de publicació, a les revistes especialitzades. En el respecte a la llibertat intel·lectual, es fa constar que les opinions expressades en Els Opuscles del CREI són responsabilitat dels seus autors.

*Editat per: CREI
Universitat Pompeu Fabra.
Ramon Trias Fargas, 25-27 08005 Barcelona
Tel. (93) 542 24 98
© 1997, CREI*

*© d'aquesta edició: Fabrizio Zilibotti
ISSN: 1137 - 7836
Disseny: Fons Gràfic
Impressió: Masanas Gràfiques
Dipòsit legal: B-24696/97*

Reduir l'atur: a qualsevol preu?

Fabrizio Zilibotti*

Introducció

Si a principis dels anys setanta un economista ens hagués comentat l'actuació¹ econòmica de postguerra de l'Europa occidental i els Estats Units, potser ens hauria explicat una història com la següent: «A Europa la producció va augmentar més ràpid que als Estats Units perquè el vell continent s'estava recuperant d'un cop molt fort, la II Guerra Mundial, un cop que havia destruït una gran part de les seves reserves de capital físic. En canvi, els Estats Units no van patir una destrucció comparable de la seva capacitat productiva. Aquest efecte de *convergència* -com l'anomenen els economistes del creixement- és l'explicació principal del creixement més lent dels Estats Units durant el tercer quart del segle XX. Un nivell d'inversió alt i un creixement ràpid van fomentar la demanda de treball i això explica que la taxa d'atur d'Europa (2-3%) hagi estat inferior a la dels EUA (4-5%) en el període de postguerra.» Els efectes de convergència són transitoris i una previsió raonable hauria estat que a Europa, en els darrers vint-i-cinc anys del segle, disminuiria el creixement i augmentaria l'atur,

fins a arribar a la taxa del 4-5% que els Estats Units va experimentar en el període de postguerra.

La realitat va resultar ser molt més amarga del que això preveia. L'atur a Europa va anar augmentant, primer d'una manera moderada, arran de la primera crisi del petroli, i després d'una manera més abrupta entre el 1977 i el 1985. Des de llavors, l'ocupació no ha tornat a recuperar-se de manera estable i les actuals taxes europees d'atur fluctuen al voltant de nivells d'entre l'11 i el 12%. Les experiències dels diferents països europeus no són homogènies (vegeu Marimon, 1997; Marimon i Zilibotti, 1997b). A un extrem, a Espanya l'atur va experimentar un creixement ràpid des d'un 2,6% el 1973 fins a més d'un 20% a mitjans dels vuitanta, i la xifra més recent es manté per sobre del 22%. A l'altre extrem, Portugal, Suècia i Finlàndia es mantingueren immunes a l'epidèmia de l'atur creixent dels setanta i vuitanta, tot i que l'actuació dels dos països escandinaus, (especialment la de Finlàndia), també ha empitjorat en els noranta. Però deixant de banda aquestes diferències, la persistència d'unes taxes d'atur tan elevades sembla ser la inquietud principal de l'Europa occidental en el tombant de segle. En contrast, durant el mateix període, no es pot apreciar cap tendència clara en l'evolució de l'atur als Estats Units. A diferència del que fa al judici sobre l'època de post guerra, els economistes estan dividits en la seva opinió sobre quin és l'origen d'aquestes experiències tan divergents. No hi ha cap teoria senzilla i exempta de controvèrsia que expliqui perquè els darrers vint-i-cinc anys d'aquest segle han estat tan radicalment diferents dels vint-i-cinc anteriors i, com a conseqüència, han sorgit un gran nombre de teories diferents, que sovint proposen accions de política econòmica totalment oposades.

La comparació entre les experiències recents als dos costats de l'Atlàntic ha originat també un intens debat polític. Per una banda, els defensors a ultrança de l'estil de vida europeu neguen que l'augment de l'atur exigeixi una reconsideració o una reforma de l'Estat de Benestar. El seu argument principal és que el sistema ha garantit un bon nivell de prosperitat i justícia social durant dècades, sense provocar una taxa elevada d'atur. La política clàssica que aquest grup defensa és la d'encara una altra intervenció legislativa amb l'objectiu de reduir les hores treballades setmanalment per cada treballador -una proposta que, pel que fa als efectes sobre l'ocupació, la majoria d'economistes contempla amb escepticisme. A l'extrem contrari trobem els escèptics de l'Estat de Benestar. Aquests veuen les institucions del mercat laboral europeu com una superestructura irracional que impedeix que el mercat faci la seva feina i que és, per tant, a l'origen de que la taxa d'atur continuï tan elevada. Les seves anàlisis porten a solucions radicals: «alliberem el mercat de treball de qualsevol mena de regulació, flexibilitzem, prescindim de l'Estat de Benestar». Aquesta posició ha anat guanyant crèdit en el debat polític.

La reflexió que realitzarem en aquest opuscle no pretén prendre una posició en aquest debat. El nostre propòsit, més aviat, és proporcionar una avaluació equilibrada de la història recent basada en una metodologia teòrica que ha demostrat ser molt fructífera a l'hora d'analitzar molts aspectes de l'economia laboral, l'enfocament de *cerca*. La conclusió a la que arribem i en la que volem insistir és que no hi ha cap panacea sense dolor i que, sigui quin sigui el camí que una societat vulgui prendre, sempre es trobarà amb compromisos penosos. La nostra recerca ve motivada per dues observacions. La primera, sovint oblidada pels escèptics de l'Estat de Benestar és que no tots els aspectes del «flexible» mercat laboral americà són positius: hi ha punts de llum (un descens en la taxa d'atur) però

també d'ombra (un augment de les diferències salarials, una taxa baixa de creixement de la productivitat). La segona, eludida habitualment pels entusiastes de l'Estat de Benestar, és que les condicions econòmiques han canviat de manera irreversible dels anys setanta ençà i seria il·lusori esperar que pugui restablir-se aquella època daurada en què l'Estat de Benestar i la plena ocupació eren ben compatibles.

En la nostra anàlisi ens centrarem en el paper d'una institució particular, el subsidi d'atur, que podria considerar-se com a exemple representatiu d'una gran varietat de les polítiques típiques de l'Estat de Benestar. Les conclusions del nostre treball corroboren l'opinió dels escèptics de l'Estat de Benestar quan creuen que el subsidi d'atur ha estat un factor clau a l'origen de l'augment de l'atur a Europa. Però la nostra anàlisi també fa una advertència sobre els efectes negatius que, si es prescindís dels subsidis d'atur, es provocarien en relació a la desigualtat salarial (i de renda) i, possiblement, a l'eficiència econòmica. Els efectes nets que canviar d'un Estat de Benestar a un sistema de *laissez-faire* pur tindria sobre el benestar social poden anar en qualsevol direcció (o, com ho diuen els economistes, són, en general, ambigus). Per tant, escollir entre l'opció «americana» o l'«europea» és més una qüestió de preferències socials entre objectius en conflicte que no pas una d'elecció entre una societat orientada cap al mercat, moderna i racional, o unes institucions irracionals i obsoletes, tal com solen defensar els escèptics de l'Estat de Benestar en el debat polític. És cert que mantenir viu l'Estat de Benestar en el canvi de segle pot comportar l'acceptació d'unes taxes d'atur substancialment superiors a les del passat, al voltant d'un 8-10%. Però tampoc s'ha de subestimar el cost de desmuntar aquest sistema, tal com ens ho ensenya clarament l'experiència recent dels Estats Units.

El costat fosc de l'experiència dels EUA

«Augment de la desigualtat. Estancament dels salaris reals. Una classe mitjana en declivi. Alts nivells de pobresa infantil. Un moviment sindical en vies d'extinció. Gent sense llar a cada ciutat. Presons plenes a rebentar. Un sistema de protecció social esquerdat.» Aquesta descripció dels canvis succeïts a la societat nord-americana durant les dues darreres dècades no s'ha extret d'un fulletó marxista, sinó que és com comença un article de R.B. Freeman (1996) publicat a la *Harvard Business Review*. Si el principal problema social i polític d'Europa ha estat l'augment de l'atur, el dels EUA ha estat un creixement de la desigualtat que ha produït l'aparició d'una classe anomenada com la dels *pobres amb feina*.

L'augment en la desigualtat salarial observat durant els darrers vint anys és la font principal d'aquesta nova pobresa (vegeu Levy i Murnane, 1992; Gottschalk i Smeeding, 1997). Les dades mostren que la desigualtat salarial ja era més elevada als Estats Units que a la major part dels països europeus a finals dels seixanta (excepte a França) i que la diferència ha augmentat significativament durant els darres vint anys. Des del setanta fins a principis dels noranta, la desigualtat salarial ha augmentat de manera continuada als EUA i no, en canvi, a França, Itàlia o Suècia. A la Gran Bretanya, durant la dècada dels setanta, la desigualtat salarial va disminuir però va augmentar als anys vuitanta. A l'article esmentat més amunt, Freeman ens explica que *«...a l'Europa occidental, un treballador home situat en el 10% més baix de la distribució d'ingressos guanya un 68% de la renda mediana d'aquesta distribució; al Japó, aquest treballador guanya un 61% de la mediana. Als Estats Units guanya un 38% de la mediana... Els treballadors alemanys que guan-*

yen menys guanyen 2,2 vegades més que els treballadors americans que guanyen menys...» (p.116).

Un altre aspecte interessant del que ens diuen les dades és que la desigualtat salarial ha anat creixent no tan sols entre grups sinó també dintre dels grups. En altres paraules, a diferència del que passa a Europa, als EUA no tan sols ha crescut la diferència salarial entre treballadors amb diferents atributs o qualificacions (p.e. persones amb estudis superiors en front de persones amb el batxillerat; persones amb experiència o sense) sinó també entre treballadors amb característiques *idèntiques*. El creixement de la desigualtat entre treballadors amb la mateixa qualificació als EUA és encara més sorprenent que la constatació que el salari relatiu dels treballadors no qualificats ha baixat de manera espectacular. Tornarem més endavant a aquest punt.

Freeman expressa la seva preocupació per l'intens debilitament *del moviment sindical* als Estats Units. És probable que un bon nombre d'analistes de l'atur europeu no comparteixin aquesta preocupació. Una opinió molt generalitzada és que la responsabilitat principal de la persistència de nivells d'atur tan elevats a Europa rau precisament en l'actitud egoista i corporativa dels sindicats. Els sindicats només es preocupen, se'ns diu, dels interessos dels seus afiliats que estan empleats. La seva activitat manté els salaris artificialment alts i impedeix que el mercat absorbeixi la massa dels parats. Per tant, un poder cada vegada menor dels sindicats seria benvingut ja que s'entendria com una reducció dels privilegis dels *de dins* (els treballadors empleats) a favor dels *de fora* desprotegits (els treballadors a l'atur). Però, són realment les perspectives d'un treballador sense feina menys desfavorables en economies amb sindicats dèbils, com als Estats Units, que en

economies amb sindicats forts, com a Europa, com sembla que indica aquesta opinió? Per una banda, és cert que als Estats Units l'atur és, de mitjana, una experiència molt més transitòria que a Europa. El 1989, a Europa, més de la meitat dels parats encara no havia trobat feina després d'un any d'atur, mentre que als Estats Units aquests eren menys d'un 10%. Tanmateix, no és tan evident que un aturat típic americà s'encari a un futur millor que el d'un aturat europeu. En primer lloc, en la majoria dels països europeus, les dificultats financeres de viure sense un sou s'atenuen amb legislacions més generoses en matèria de subsidis d'atur. En segon lloc, la feina típica que un treballador europeu acaba trobant acostuma a estar millor pagada i a ser més estable que la que troba un americà. Aquest tendeix més a anar d'una feina precària a una altra. En definitiva, no hi ha prova que l'experiència al llarg de la vida d'un parat típic americà sigui millor que la d'un europeu (vegeu Informe del CEPR, 1995, p. 13). Per tant, la preocupació de Freeman per el declivi del moviment sindical als EUA pot estar ben justificada.

Hi ha una altra dimensió en què l'actuació dels EUA és decebedora: el creixement de la productivitat. Malgrat la distància creixent de les taxes d'atur, el creixement del PIB total a Europa ha estat molt similar al dels EUA en els darrers 25 anys. En el període 1975-1993, la taxa de creixement del PIB dels EUA ha estat d'un 2,6% anual, més o menys la mateixa que la d'Alemanya (2,5%), França (2,4%), Itàlia (2,8%) i Espanya (2,5%), i només significativament superior a la del Regne Unit (1,9%). Els dos fets, taxes d'ocupació diferents i taxes de creixement similars, impliquen grans diferències en el creixement de la productivitat: en el període 1975-1994, la taxa mitjana de creixement de la producció per treballador a Europa occidental ha estat un 1% superior a la

dels EUA. Tot i que és veritat que aquesta diferència a favor d'Europa també existia en els anys seixanta, és difícil de creure que en els anys noranta encara s'observi de manera significativa l'impuls associat a la recuperació de la postguerra. Un article recent a *The Economist* (maig 1996) proposa aquesta explicació: «*Uns sindicats febles i uns sous mínims baixos han permès que els salaris reals més baixos caiguessin. Això ha significat que les empreses nord-americanes contracten relativament més treballadors (i més barats) que les europees. Per tant, un restaurant nord-americà típic disposa de més cambrers que un d'europeu...*»

Si el creixement més baix de la productivitat tan sols reflectís el fet que per cada lloc de treball barat (i de baixa productivitat) que es crea als EUA, Europa té una unitat d'atur més, la balança es decantaria a favor de l'opció dels mercats flexibles. Però aquest punt de vista ha estat qüestionat tant des de l'angle teòric com de l'empíric. Acemoglu (1997) ha trobat suport a les dades per la hipòtesi de que els llocs de treball «bons» i els «dolents» són, fins a cert punt, substituïts els uns dels altres. En altres paraules, les economies on les «feines dolentes» no són rendibles (perquè els salaris mínims són massa elevats o perquè hi ha subsidis d'atur) tendeixen a generar un nombre més gran de parats, però alhora també de feines ben pagades i amb una productivitat elevada. L'autor comprova aquesta hipòtesi comparant les dades dels diferents Estats d'Amèrica (a partir de l'enquesta de població) i la conclusió és que els salaris mínims i els subsidis d'atur podrien fer augmentar els nivells d'atur però a la vegada provoquen també una millora substancial de la composició de qualitat dels llocs de treball. Tot i que no s'ha realitzat cap investigació empírica similar amb dades europees, el mateix autor ens insisteix en que l'evidència indirecta proporcionada per les

diferències en el creixement de la productivitat suggereix que la mateixa relació negativa pot molt bé explicar les diferències entre Europa i els Estats Units: «*per una banda, la societat pot escollir una situació amb un nivell alt d'ocupació, però a la vegada amb una proporció alta de feines amb sous baixos i una productivitat baixa del treball; per l'altra, pot optar per una situació d'equilibri amb més feines bones, una productivitat del treball alta, però també un nivell més elevat d'atur*» (p.3).²

El final irreversible de l'època daurada

Tota una sèrie de teories econòmiques, amb major o menor grau de suport empíric, sostenen que l'entorn econòmic ha sofert una transformació des de finals dels setanta que és a l'origen d'un canvi en l'efecte de les institucions de l'Estat de Benestar sobre l'atur. Una opinió corrent en la literatura econòmica més recent és que l'evolució del comerç internacional, especialment el creixement del flux d'exportacions de productes manufacturats des dels països en desenvolupament cap als mercats de l'OCDE, ha perjudicat els treballadors poc qualificats de les economies desenvolupades (vegeu Krugman, 1994; Freeman, 1995). El flux de productes manufacturats intensius en treball des dels països menys desenvolupats cap als mercats occidentals ha estat equivalent a una immigració a gran escala de treballadors poc qualificats des dels països menys desenvolupats als desenvolupats. La competència estrangera, diu aquesta teoria, ha fet que la producció de béns intensius en mà d'obra poc qualificada (p.e. els productes tèxtils) s'estanqués en els països desenvolupats i la davallada de la demanda de treballadors poc qualificats que això ha comportat ha deprimat els salaris d'aquests tre-

balladors. Als Estats Units, això ha provocat un augment de les desigualtats salarials. A Europa, on l'activitat dels sindicats fa que les diferències salarials es mantinguin artificialment comprimides, cada vegada hi ha més atur entre els treballadors poc qualificats. Aquesta explicació tan senzilla i elegant té, però, dos limitacions importants. En primer lloc, només té capacitat per explicar el creixement de les desigualtats salarials entre treballadors de característiques heterogènies (els qualificats enfront dels no qualificats) mentre que, com hem dit abans, la desigualtat també ha crescut entre treballadors amb característiques *idèntiques*. En segon lloc, aquesta explicació indicaria que l'atur hauria de concentrar-se més entre els treballadors no qualificats a Europa que en els EUA. Però això no es correspon amb l'evidència de que la proporció entre treballadors qualificats i no qualificats a l'atur és gairebé la mateixa a Europa que als EUA. A més, l'atur entre treballadors qualificats ha augmentat també a Europa, mentre que la teoria ens indicaria el contrari.

Per la seva banda, Krussell et al. (1997) indiquen que una característica important del creixement recent de les economies desenvolupades és una davallada ràpida del cost d'utilització de béns de capital i postulen que els treballadors poc qualificats són millors substituïts del capital que els treballadors altament qualificats. Aquests dos fets, el preu decreixent del capital i la complementaritat entre la qualificació i el capital, han portat a les empreses a orientar-se cap a tècniques intenses en capital i treballadors qualificats, han fet disminuir la demanda de treballadors no qualificats i han fet augmentar la prima a la qualificació. Tot i que el mecanisme proposat per aquests autors és diferent i es basa en proves empíriques més sòlides, l'explicació que aquesta teoria dona comparteix gairebé totes les

implicacions del plantejament basat en el comerç internacional (i se li poden fer les mateixes crítiques).

Malgrat que les causes i la naturalesa del canvi ocorregut encara són obertes al debat, els economistes tendeixen a estar d'acord en que l'entorn dels anys noranta és fonamentalment diferent al dels seixanta i que intentar restaurar l'època daurada de l'Estat de Benestar per la via de noves formes d'intervenció pública és un propòsit condemnat al fracàs. Qualsevol proposta realista de política econòmica per al començament del segle XXI ha de fer front a uns esculls substancialment diferents als que van fer front les economies europees dels anys seixanta.

Una teoria nova: el conflicte entre l'adequació dels aparellaments (entre treballadors i empreses) i el nivell d'ocupació

Com ja hem indicat anteriorment, és corrent associar les diferències en l'actuació dels mercats laborals d'Europa i dels EUA amb les diferències en la flexibilitat dels mercats. El grau de flexibilitat es defineix habitualment a partir d'un nombre de característiques institucionals del mercat de treball, com ara la legislació sobre contractació i acomiadament, el grau de centralització dels procediments de negociació col·lectiva i sindicalització, el grau de compromís obligatori que representen els contractes signats pels sindicats, etc. A pesar que s'ha de reconèixer la importància d'entendre i quantificar els efectes d'aquestes institucions en la taxa d'equilibri de l'atur, crec que la literatura econòmica ha exagerat l'amplària de les diferències institucionals entre els mercats laborals europeus i els nord-americans. Això ha contribuït a que s'estengués l'opinió preconcebuda de que

les relacions laborals europees són escleròtiques en contrast amb els mercats laborals nord-americans³, que funcionarien molt bé i sense friccions. En un treball recent (Marimon i Zilibotti, 1997a), hem analitzat la possibilitat de que les grans diferències en els resultats puguin haver-se generat a partir d'un grau relativament petit de diferència institucional i hem intentat explicar els fets dels últims vint anys mitjançant un model teòric comú per a Europa i els EUA. Les prediccions de la nostra teoria concorden extraordinàriament bé, com veurem, amb els comportaments observats.

Ens centrem particularment en el paper dels subsidis d'atur. Tot i que aquesta mesura existeix a Europa i als Estats Units, hi ha diferències importants pel que fa a nivells i configuració. A Europa, el típic és que un treballador parat rebi periòdicament un pagament en efectiu finançat pels ingressos generals de l'Estat. La durada i la cobertura d'aquest subsidi varia segons el país. Als EUA hi ha diferències molt importants entre els diferents estats. Però hi ha un acord generalitzat en que el subsidi d'atur és substancialment més generós a Europa que als Estats Units.

Hi ha arguments econòmics a favor i en contra dels subsidis d'atur. Les crítiques a aquesta institució tenen dues vessants. La primera ens diria que els subsidis distorsionen els incentius a buscar feina dels treballadors a l'atur: la transferència que reben fa que els aturats redueixin el temps i els esforços que dediquen a buscar una feina. La segona ens diria que el subsidi d'atur augmenta el salari mínim per el qual el treballador aturat està disposat a treballar. Tots dos efectes fan augmentar l'atur⁴. Per altra banda, els subsidis d'atur són defensats sobre la base que proporcionen als treballadors una assegurança social valuosa davant del risc de passar-se temporades en atur

sense rebre cap renda laboral. Més enllà dels motius de l'assegurança, també s'argumenta que els subsidis d'atur redueixen el conflicte de l'adequació dels aparellaments entre treballadors i empreses. És a dir, proporcionen al treballador aturat la xarxa de seguretat necessària per donar-li temps a buscar, no només una *feina*, sinó la *feina adequada*. Malgrat que ha estat sovint present en els debats polítics, aquest tema mai no ha estat considerat a fons per la literatura econòmica que ha intentat explicar els diferents components (atur, desigualtat salarial, productivitat) del puzzle d'Europa en front d'els EUA. I això és precisament en el que centrarem la nostra atenció en aquest treball.

Començarem a partir d'una qüestió bàsica: què entenem per un parat en una economia moderna? Un parat és una persona en edat de treballar que busca però encara no ha trobat una feina que s'adigui a les seves *aspiracions*. A part de tenir connotacions històriques i culturals, aquestes aspiracions depenen de diverses institucions legals i socials. Si, per exemple, una persona a l'atur rep el suport de la seva família o comunitat, pot permetre's de ser més ambiciós, i de tenir com a objectiu un tipus determinat d'ocupació, que no pas si necessita treballar per evitar quedar-se sense casa o morir-se de gana. Per posar un exemple extrem, imagineu-vos que un govern estableixi que tota persona que porti més d'un mes a l'atur ha de ser procesada. Si aquesta fos una política viable, segurament reduiria significativament el nivell d'atur, però a un cost tan elevat com el que fos molta la gent que hagues d'acceptar per necessitat aparellaments amb feines inadequades per a ells: potser ens trobaríem a molts doctors en informàtica treballant com a cambrers. Aquesta relació entre l'atur i l'adequació dels aparellaments ha estat reconeguda, per exemple, per Solow (1987), que ens suggereix que hauríem de

comptar com a aturats (involuntaris) tots els agents amb «un valor marginal del lleure inferior al salari real que preval a les ocupacions per a les quals estan qualificats» una definició que «afecta tant el mecànic qualificat que no es posa a treballar d'escombriaire com al que sí que ho fa» (p.33).

Per tal d'analitzar formalment la relació entre l'atur i l'adequació dels aparellaments, a Marimon i Zilibotti (1997a) construïm un model teòric en el qual el procés d'aparellar treballadors amb empreses és costós: les empreses inverteixen recursos substancials en el procés de contractació i els treballadors gasten molt de temps i energia en llegir anuncis, fer entrevistes, etc. En altres paraules, una característica molt important del mercat laboral és l'existència de *friccions de cerca*. En segon lloc, som realistes i suposem que els treballadors tenen un grau diferent de productivitat segons les empreses on treballin. Un treballador que realitza tasques «adequades» a la seva qualificació té una productivitat més elevada, i guanya, per tant, un salari més alt. Si existís un mercat laboral competitiu, on els treballadors i les empreses es poguessin aparellar instantàneament i sense cap cost, tots els agents treballarien a la seva empresa ideal. Tanmateix, en el nostre mercat laboral no existeix aquest aparellament perfecte entre treballadors i empreses, ja que -degut a les friccions de cerca- passa un cert temps abans que un treballador determinat i una empresa determinada, que ofereix una vacant, s'arribin a trobar. I l'espera té un cost. Per a les empreses, perquè mentre no cobreixen la vacant han d'incorre en uns costos de cerca. Per als treballadors, perquè si no treballen no guanyen un sou. Atès que trobar una feina consumeix temps i recursos, el que normalment passa és que es donen aparellaments entre treballadors i empreses que no són els més productius donades les característiques dels treballadors i de les empreses⁵.

Suposem ara que els mercats laborals han esdevingut més «segmentats» i que avui en dia ens trobem en que és més important que en els anys seixanta trobar una feina coherent amb les qualificacions personals. Als Estats Units, com que el subsidi d'atur és molt baix, és molt dur per als treballadors estar en l'atur i per això continuen acceptant una gran varietat d'ofertes de treball, encara que els sous siguin baixos. Com que la diferència de productivitat entre les feines bones i les dolentes ha crescut per raons tecnològiques, la desigualtat salarial -fins i tot entre treballadors amb les mateixes qualificacions- va en augment en aquesta economia més segmentada i de subsidis baixos. En l'argot dels economistes, *els canvis tecnològics amplifiquen els efectes sobre els ingressos de les falles d'adequació dels aparellaments*. Com que els treballadors continuen acceptant «qualsevol feina», la taxa d'atur no experimenta cap canvi substancial. En canvi a Europa, com que el subsidi d'atur és més generós i fa, per tant, que l'atur sigui més suportable, els treballadors poden permetre's de modificar la seva manera de buscar feina i d'adaptar-la als canvis de l'entorn econòmic. En aquesta economia més segmentada i amb subsidis d'atur elevats, l'aturat accepta només feines per a les quals està millor qualificat que abans i rebutja les oportunitats dolentes que li donarien un sou baix. Com que els que busquen feina són més selectius i no es donen aparellaments dolents, aquesta economia no té «treballadors pobres» i les desigualtats salarials no canvien de manera substancial. Per dir-ho de nou en l'argot dels economistes: *el canvi endogen en el límit d'acceptació d'ofertes per part dels treballadors compensa els efectes desigualadors del canvi tecnològic*. Però precisament perquè els treballadors escullen amb més cura, en aquesta economia de subsidis alts cada treballador busca feina durant més de temps abans que no troba l'oportunitat adequada, i és per això que augmenta la taxa d'atur.

En resum: dues economies similars però amb institucions (lleugerament) diferents reaccionen de manera molt diferent a un canvi tecnològic global. Aquestes reaccions diferents concorden amb les trajectòries contrastants que s'han observat entre Europa i els EUA i de què hem parlat anteriorment. També concorden amb l'observació segons la que la productivitat laboral mitja ha augmentat més ràpidament a Europa que als EUA: això seria conseqüència del fet que en la primera hi ha menys conflicte en l'adequació d'aparellaments que en la segona.

Comprovació de les prediccions quantitatives de la nostra teoria

El procediment tradicional per comprovar la validesa d'una teoria econòmica consisteix a aplicar tècniques econòmiques (p.e. regressions) a les dades per estimar les relacions entre les variables d'interès que el model teòric preveu. Si els paràmetres estimats tenen el signe que el model havia previst i són significatius quantitativament, aleshores la teoria es considera validada empíricament. Si no és així, és rebutjada. En molts casos aquest procediment de comprovació no és viable (per manca d'informació estadística o perquè l'estructura del model teòric és massa complicada...). Una tècnica alternativa per avaluar empíricament el poder predictiu de la teoria consisteix a resoldre de manera numèrica una versió *calibrada* del model i comparar els resultats amb l'evidència empírica. La qualificació de *calibrat* vol dir que l'economista assigna a priori uns «valors raonables» a una sèrie de paràmetres exògens del model (per exemple, els que descriuen la tecnologia productiva), i això es fa de manera coherent amb estimacions independents obtingudes a partir d'altres treballs. Aleshores, el model se simula, es computen una sèrie d'estadístics

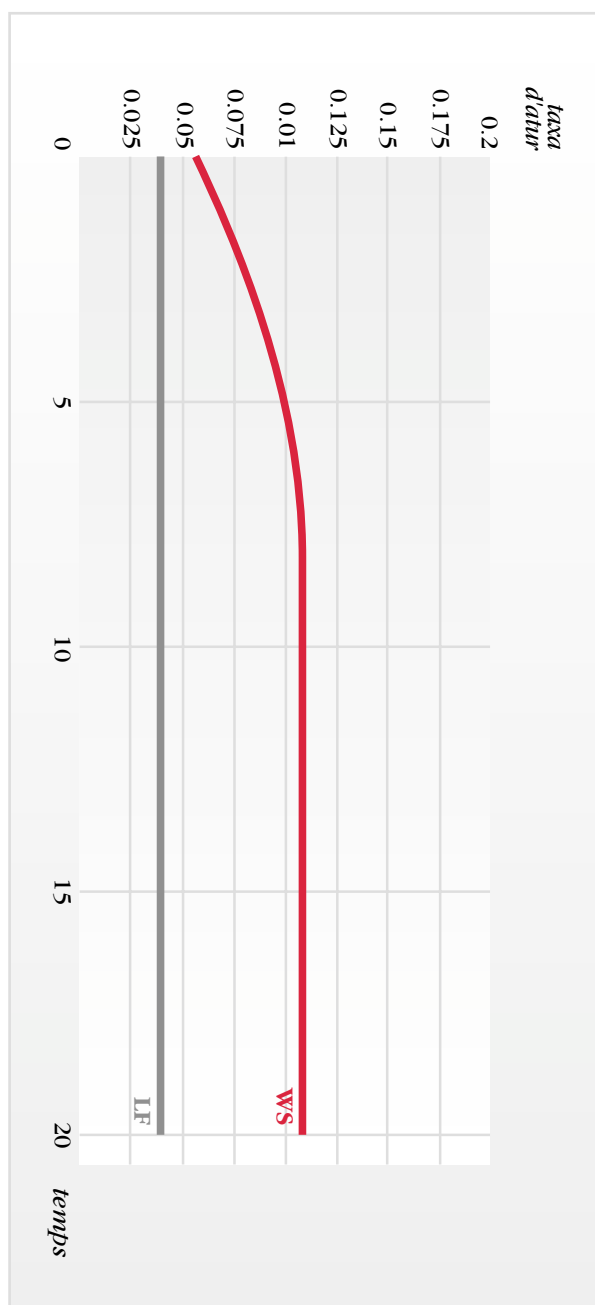
d'interès per a l'economia model i es comparen amb les xifres reals corresponents. El grau de proximitat d'unes i altres xifres determina l'èxit o el fracàs de la teoria. Aquesta és la tècnica que es va adoptar per proporcionar una avaluació empírica de la nostra teoria.

En particular, a Marimon i Zilibotti (1997a) construïm dues economies model, que es diferencien només en l'extensió del subsidi d'atur. Una economia, LF, no concedeix subsidis d'atur i s'interpreta com una economia simplificada del tipus *laissez faire*, com la dels EUA. L'altra economia, WS, pot considerar-se com la típica d'un país europeu orientat cap a l'Estat de Benestar (*Welfare State*) i gaudeix d'un sistema estàndard de protecció que concedeix subsidis d'atur de durada il·limitada (i de l'ordre del 50% del salari d'un treballador amb un sou baix). Les dues economies són idèntiques en tots els altres aspectes.

Procedim ara a canviar l'entorn econòmic i fem que una pertorbació afecti les dues economies. Per ser més específics, incrementem els diferencials de productivitat entre les feines per a les quals un treballador és adequat i les feines per a les quals no ho és⁶.

En les figures 1 i 2 veiem l'evolució temporal simulada de les dues variables principals, l'atur i la producció, respectivament (nota: la unitat temporal equival a un trimestre). A LF (trajectòria inferior), l'atur es manté gairebé constant, mentre que a la WS (trajectòria superior) la taxa d'atur creix ràpidament i es consolida a llarg termini en un nivell més elevat. Pel que fa a l'evolució del PNB (Figura 2), les dues economies comencen en nivells molt similars i la WS (la trajectòria que primer baixa i després puja) arriba a un nivell de PNB més elevat en la seva nova posició de llarg termini. Tanmateix, el cost d'aquesta millor actua-

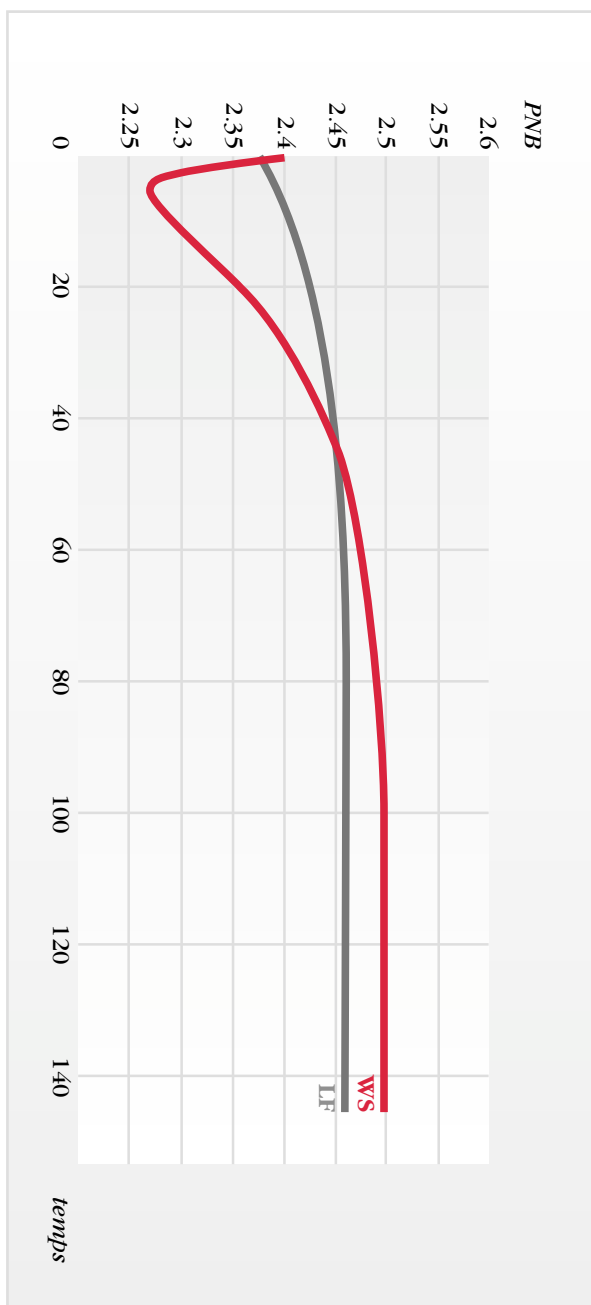
Figura 1: Dinàmica de l'atur

ció a llarg termini és una forta recessió inicial. EL PNB a WS es manté per sota del de LF (la trajectòria que sempre creix) durant uns deu anys. Vint anys després de la pertorbació inicial, totes les variables de les dues economies són molt properes als valors a llarg termini que els hi corresponen.

A la Taula 1 es mostren alguns estadístics corresponents a la situació inicial (els anys seixanta) i la final (els noranta) de les dues economies simulades. En el període inicial, on tots els treballadors accepten una gran varietat de feines en les dues economies, la durada mitjana de l'atur és de 4 mesos a LF, i de 5,5 mesos a WS. La distribució salarial és molt similar als dos països i també ho són la producció i la productivitat. Fixeu-vos que la producció total és inicialment una mica superior a LF que a WS. Vint anys després, la diferència és molt més gran. La taxa d'atur es manté gairebé igual a LF (3,8%), on els treballadors continuen acceptant una gran varietat de feines, però ha augmentat substancialment a WS (11%), on els treballadors opten per una estratègia de cerca de feina més selectiva. Aquestes xifres són força properes a les dades reals dels Estats Units i d'Europa (4,5% i 11% respectivament). La durada mitjana de l'atur es manté constant en l'economia del *laissez-faire*, mentre que es dobla en l'economia de l'Estat de Benestar. La proporció d'aturats de llarga durada creix substancialment a WS, on gairebé la meitat dels treballadors a l'atur ha d'esperar més de sis mesos abans de trobar una feina acceptable, mentre que un 23% ha d'esperar més d'un any. Aquesta proporció no varia a LF. Aquestes respostes diferents de la durada mitja de l'atur i la proporció d'atur de llarga durada també són molt consistents amb els patrons observats a la realitat⁷.

Figura 2. Dinàmica del PNB (trajectòries netes de tendència)

Taula 1. Comparació entre les dues economies model

		anys 60	anys 90	% de canvi
Taxa d'atur	LF	3.9	3.8	
	WS	5.4	11.0	
Durada mitjana de l'atur (en mesos)	LF	3.9	3.9	
	WS	5.4	11	
Productivitat mitjana per treballador	LF	2.05	2.56	22.3
	WS	2.07	2.81	30.6
PNB	LF	1.97	46	22.4
	WS	1.96	2.51	24.6
Percentatge d'aturats amb períodes ≥ 6 mesos	LF	13.1	12.5	
	WS	22.9	48.2	
Percentatge d'aturats amb períodes ≥ 12 mesos	LF	13.1	12.5	
	WS	5.3	23.2	
Percentatge de diferència entre el sou més alt i el més baix	LF	12.0	19.3	7.3
	WS	14.8	16.3	1.5
Percentatge de diferència entre el percentil salarial 90è i el 10è	LF	9.7	15.8	6.1
	WS	9.6	13	3.4

Tot i que els treballadors experimenten períodes d'atur més llargs en l'economia de l'Estat de Benestar, s'aconsegueix en aquesta una assignació més eficient dels treballadors a les feines. Això es reflecteix en el creixement de la productivitat, que és de l'ordre de l'1% anual a LF mentre que es del 1,5% a WS. La diferència en la productivitat és de gairebé mig punt anual. La diferència entre el creixement de la productivitat europeu i el nord-americà és de l'1,1% per any, de manera que el model preveu correctament el signe de la diferència, tot i que només dona compta de la meitat de la diferència observada. Fixeu-vos també que el creixement total del PNB és més gran a WS que a LF. Cal destacar que, en aquesta simulació numèrica, l'economia amb una taxa d'a-

tur de l'11% és més productiva que l'economia amb una taxa del 3,8%. La dimensió de l'efecte del conflicte d'adequació dels aparellaments és considerable.

La Taula 1 també mostra que el model prediu de manera correcta els canvis qualitius en la desigualtat salarial, tot i que els efectes quantitius que prediu són més aviat petits. La desigualtat salarial creix més en l'economia que no té subsidi d'atur que en la que sí en té i això és cert tant pel que fa a la relació entre el salari més elevat i el més baix com a la relació entre el percentil salarial norantè i el 10è. L'explicació d'aquesta diferència és que mentre que a LF hi ha molts treballadors que accepten feines que no s'adiuen gens a les seves característiques i, per tant, reben un salari baix, en el WS no hi ha aparellaments dolents. Això comprimeix la distribució salarial. Per tant, encara que la naturalesa intrínseca del canvi tècnic sigui desigualadora, això es veu quasi totalment compensat pel canvi d'actitud dels cercadors de feina en l'economia de l'Estat de Benestar. Per contra, en el país que no hi ha subsidi, el diferencial de productivitat més ampli es transmet completament cap a una desigualtat salarial creixent entre els afortunats que han trobat aparellaments bons i els desafortunats que només han trobat aparellaments dolents.

Guanyadors i perdedors

A Marimon i Zilibotti (1997a), també ens adreçem a l'estudi d'algunes qüestions relatives a la distribució dels guanys del benestar en diferents règims de política econòmica. L'exercici següent ens proporciona alguns resultats especialment aclaridors. Feu que l'economia de l'Estat de Benestar dels anys setanta pateixi la pertorbació tecnològica. Com ja hem vist abans, l'evolució de l'economia

després de la pertorbació (vegeu figures 1 i 2) depèn del grau d'extensió dels subsidis d'atur. Imagineu-vos ara que tots els agents econòmics poguessin preveure racionalment l'evolució de l'economia sota els diferents règims. Preferirien llavors conservar el sistema de subsidis d'atur en el moment de la crisi o preferirien abolir-lo? En el nostre treball demostrem de manera formal un resultat ben intuïtiu: que les preferències dels agents no serien unànimes en relació a aquest tema. L'elecció de cada agent individual dependrà generalment de la seva situació individual (aturat, treballador amb una bona feina, treballador amb una feina dolenta, etc.) en el moment en què se li demani que decideixi⁸. En general, l'opció de l'Estat de Benestar rep el suport dels aturats i dels «treballadors pobres» i l'oposició dels «treballadors rics». La pregunta que llavors ens fem és: donat aquest conflicte d'interessos, quin percentatge de la població hauria optat per preservar l'Estat de Benestar immediatament després de la pertorbació? D'acord amb les nostres simulacions, al voltant d'un 54% dels treballadors actius, més tots els aturats (un 5% de la força de treball) hauria preferit mantenir el règim de subsidis abans que abolir-lo.

La conclusió de que una majoria dels treballadors hauria donat suport a l'Estat de Benestar ja és per si mateixa una conclusió interessant, tot i que entenem que la quantificació d'aquest suport pot variar si alterem algunes característiques del model. Però aquesta conclusió il·lustra també un punt més general. Una gran part de les recomanacions dels economistes entorn a la reforma de l'Estat de Benestar ha estat basada, fins ara, en les prediccions de models macroeconòmics agregats. Ara bé aquestes reformes comporten uns efectes distributius molt importants: reduir l'assegurança d'atur beneficiaria a alguns grups socials i a la vegada perjudicaria a d'altres. Pensem que millorar la nostra comprensió de les implicacions distributives i

de l'anomenada economia política de l'Estat de Benestar -és a dir, quines majories polítiques o coalicions socials donen suport a determinades institucions o quines en bloquegen la reforma- és, com a mínim, tan important com l'avaluació dels efectes d'aquestes institucions en l'actuació econòmica.

Conclusió

L'actuació del mercat laboral europeu i nord-americà ha estat molt diferent al llarg dels darrers vint-i-cinc anys del segle. Si Europa ha experimentat un creixement espectacular de la taxa d'atur, els Estats Units ha patit, en canvi, un augment substancial de les desigualtats salarials i de la pobresa. Els dos fenòmens han aixecat una gran preocupació social. En aquest opuscle hem explicat, sobre la base del resultat de la nostra investigació anterior, com els dos fenòmens estan profundament interrelacionats i provenen del mateix canvi en l'entorn econòmic mundial. En efecte, atribuïm les diferents respostes observades en les dues bandes de l'Atlàntic a les diferències en importància i extensió de les institucions de l'Estat de Benestar i, particularment, de l'assegurança d'atur.

Sobre la base dels resultats de la nostra recerca, hem posat en qüestió la visió molt estesa de que la bona actuació del mercat laboral dels EUA a l'hora de mantenir l'atur baix indica de manera inequívoca als governs europeus el camí a seguir per lluitar contra l'atur. No hi ha remeis fàcils per retornar, sense que apareguin altres problemes, els nivells d'atur d'Europa als nivells dels anys seixanta. Qualsevol projecte de reforma de l'Estat de Benestar que actualment es discuteixi a Europa ha d'anar acompanyat d'un reconeixement complet de tots els conflictes rellevants. En parti-

cular, centrar-se només en les taxes d'atur sense considerar altres aspectes (conflicte entre l'adequació dels aparellaments, desigualtat salarial) pot no ser la millor manera d'orientar-se, si el reformador té com a objectiu, com hauria de ser, millorar el benestar social.

L'economia política de les reformes també s'ha de considerar amb més cura. Disminuir el nivell de l'assegurança d'atur té efectes no tan sols en l'eficiència del mercat laboral (efectes amb una direcció que, com hem vist, és ambigua) sinó també en la distribució de la renda. Si aquests efectes no es veuen contrarestats per polítiques socials compensadores a favor dels perdedors, les reformes es poden trobar amb una resistència social a gran escala que pot, a la vegada, amenaçar la seva viabilitat.

Notes a peu de pàgina

* Aquest opuscle es va escriure el mes de setembre de 1997 i és el resultat d'una recerca duta a terme en el marc del CREI. La primera part d'aquest treball de recerca analitza en detall la diferència entre les experiències dels mercats laborals de deu països europeus. Els resultats d'aquest treball es troben resumits al primer Opuscle del CREI, de Marimon (1997), i se'n parla d'una manera més detallada a Marimon i Zilibotti (1997b). La segona part d'aquest projecte s'ha centrat en les diferències entre les experiències del mercat laboral europeu i el dels EUA al llarg dels darrers vint anys i es presenta en aquest Opuscle. A Marimon i Zilibotti (1997a), una obra en què s'ha basat, es pot trobar una explicació més detallada i tècnica dels temes que es tracten en aquest opuscle. Els resultats de totes les parts del projecte són fruit de la col·laboració amb Ramon Marimon i, de fet, aquest opuscle ha tret un gran profit de les llargues discussions entre tots dos. També m'agradaria donar les gràcies a Andreu Mas Colell i a Maria Saez Martí pels seus comentaris. Totes les errades que hi pogueu trobar són però responsabilitat meua.

(1) El terme "actuació" s'utilitza en el mateix sentit que l'anglès "performance".

(2) A més, en el model presentat per aquest autor, una economia no regulada sempre produeix una proporció massa elevada i poc eficient de feines dolentes en relació a les bones. En aquest món, la regulació del mercat laboral té, doncs, una base lògica.

(3) El nostre punt de vista es reflecteix en el recent Informe del CEPR (1995) sobre l'atur europeu, que conclou dient "... sembla que els mercats laborals europeus (...) estan molt lluny d'esser tan estancats i escleròtics com sovint els pinten." (p.9)

(4) Ijungqvist i Sargent (1997) ens diuen que aquest efecte distorsionador sobre els incentius a buscar feina que tenen les compensacions econòmiques a Europa ha estat un element crucial per al creixement de l'atur en la dècada dels vuitanta.

(5) Com és habitual, la construcció d'un model formal obliga a centrar-nos en alguns aspectes i oblidar-nos d'uns altres. La nostra anàlisi només considera algunes formes d'heterogeneïtat i conflicte en l'adequació dels aparellaments, sense considerar altres que potser també són molt importants en el món real. Per exemple, a la realitat els treballadors són diferents segons qualificacions obtingudes amb l'estudi, l'entorn familiar, la formació a l'empresa, etc., mentre que en el nostre treball els treballadors són simplement més adequats a unes feines que a unes altres. Aquestes són totes qüestions molt importants que s'han de tenir en compte i que pretenem analitzar i integrar en els nostres treballs futurs.

(6) Com hem explicat anteriorment, els paràmetres del model estan calculats per tal que concordin amb les observacions empíriques. Per exemple, el tipus d'interès anual en aquesta tria de paràmetres seria del 6%, mentre que la durada mitja d'un aparellament de feina seria de sis anys. Les dues economies tenen una tendència subjacent d'increment de productivitat laboral d'un 1% anual. Donats aquests paràmetres, les dues economies tenen inicialment -a principis dels setanta- unes taxes d'atur molt similars (5,4% per a la WS i 3,9% per a la LF). En el període inicial (a principis dels setanta) cada agent és un 25% més productiu en la millor feina que en la pitjor. Aleshores, quan es produeix l'episodi imprevisit de canvi tecnològic esbiaixat cap a la inadequació dels aparellaments, aquest diferencial augmenta fins al 45%.

(7) Aquest model és menys encertat quantitativament a l'hora de predir el nivell d'atur de llarga durada a Europa. L'atur de llarga durada va ser molt més elevat a Europa que als EUA ja en els anys setanta, mentre que el nostre model preveu diferències moderades. A més, l'atur de llarga durada observat als anys noranta és més elevat que el que preveu el nostre model. El 1989, un 70% dels aturats d'Europa havia d'esperar més de sis mesos abans de trobar una feina (en el nostre model, un 48,2%) i un 50% havia d'esperar més d'un any. Una de les simplificacions del model que podria explicar aquesta diferència entre el comportament real i el simulat és que nosaltres no tenim en compte els treballadors amb unes qualificacions que esdevenen obsoletes i per aquesta raó pateixen llargs períodes d'atur. Però, en general, les prediccions del model concorden en bona mesura amb la realitat.

(8) Donem per fet que tots els agents han de pagar amb uns impostos més elevats les concessions de subsidis d'atur de l'Estat.

Bibliografia

Acemoglu, D., 1997. *Good Jobs versus Bad Jobs*. CEPR Discussion Paper núm. 1588.

Alogoskoufis, G., C. Bean, G. Bertola, D. Cohen, J.J. Dolado i G. Saint-Paul, 1995. *European unemployment; Choices for Europe*. CEPR, Monitoring European Integration 5, London.

Freeman, R., 1995 "Are Wages Set in Beijing?" *Journal of Economic Perspectives*; 9 (3), pàg. 15-32.

Freeman, R., 1996 "Toward an Apartheid Economy?" *Harvard Business Review*. Setembre - Octubre, pàg. 115-121

Gottschalk, P. i T. Smeeding, 1997, "Cross-National Comparisons of Earnings and Income Inequality" *Journal of Economic Literature*, 35 (2), 633-687.

Krugman, P., 1994 "Europe jobless, America penniless." *Foreign Policy* (Tardor).

Krussell, P., L. Ohanian, V. Rios Rull i G. Violante, 1997. "Capital-Skill Complementarity and Inequality: A macroeconomic Analysis". Federal Reserve Bank of Minneapolis. Research Department Staff Report núm. 236.

Levy, F. i R. Murnane, 1992. "US earnings levels and earnings inequality: A review of recent trends and proposed explanations" *Journal of Economics Literature*, 30, pàg. 1333-1381.

Ljungqvist, L. i T. Sargent, 1997. "The European Unemployment Dilemma." WP Series in Economics and Finance, núm. 178, Stockholm School of Economics.

Marimon, R., 1997 "Una reflexió sobre l'atur a Espanya" *Opuscle del CREI* núm. 1.

Marimon, R. i F. Zilibotti, 1997a. "Unemployment vs. Mismatch of Talents. Reconsidering unemployment benefits" WP Ref. 211, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

Marimon, R. i F. Zilibotti, 1997b. "Actual vs. Virtual Employment in Europe. Is Spain different?". *European Economic Review*, núm. 41.

Solow, R., 1987 "Unemployment: Getting the Question Right", *The Rise of Unemployment*, Bean, C., R. Layard i S. Nickell (ed.), pàg. 23-24. Basil Blackwell, Nova York.

Títols publicats fins ara

1. Una reflexió sobre l'atur a Espanya

Ramon Marimon (Juny 97)

2. Reduir l'atur: a qualsevol preu?

Fabrizio Zilibotti (Desembre 97)

Fabrizio Zilibotti

Fabrizio Zilibotti és llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universita' degli Studi de Bologna (1989) i Ph.D. en Economia per la London School of Economics and Political Science (1994).

És professor titular de la Universitat Pompeu Fabra, Senior Research Fellow al Institute for International Economic Studies de Estocolm i Research Affiliate del CEPR de Londres.

Les seves principals línies d'investigació són: la macroeconomia, el creixement econòmic, el mercat laboral, el desenvolupament econòmic, la política econòmica i l'economia financera.

Ha publicat diferents articles a revistes internacionals especialitzades com: Journal of Political Economy, Economic Journal i European Economic Review.

CENTRE DE RECERCA EN ECONOMIA INTERNACIONAL

**GENERALITAT DE CATALUNYA
I UNIVERSITAT POMPEU FABRA**

Ramon Trias Fargas, 25-27 - 08005 Barcelona

Tel: 542 24 98 - Fax: 542 18 60

E-mail: crei@upf.es

<http://www.upf.es>

PVP: 1.000 Ptes.

 Generalitat de Catalunya
Departament de Presidència

 UNIVERSITAT
POMPEU FABRA